קיצור שלחן ערוך — דין החולה והרופא ובמה מתרפאין

אָמַר רַב יִצְחָק בְּרֵהּ דְּרַב יְהוּדָה, לְעוֹלָם יְבַקֵּשׁ אָדָם רַחֲמִים שֶׁלֹּא יֶחֱלֶה. שֶׁאִם חָלָה, אוֹמְרִים לוֹ, הָבֵא זְכוּת וְהִפָּטֵר. אָמַר מַר עָקְבָא, מַאי קְרָאֵהּ. כִּי יִפֹּל הַנּוֹפֵל מִמֶּנּוּ, מִמֶּנּוּ לְהָבִיא רְאָיָה. פֵּרוּשׁ, מֵאַחַר שֶׁהוּא נוֹפֵל, צָרִיךְ לִמְצוֹא מִמֶּנּוּ וּמִמַּעֲשָׂיו רְאָיָה לִזְכוּת. עוֹד אִיתָא בַּגְּמָרָא, חָשׁ בְּרֹאשׁוֹ, יְהִי דוֹמֶה בְּעֵינָיו כְּמִי שֶׁנִּתָּנוּהוּ בְקוֹלָר. עָלָה לַמִּטָּה וְנָפַל לְמִשְׁכָּב, יְהִי דוֹמֶה בְּעֵינָיו כְּמִי שֶׁהֶעֱלוּהוּ לְגַרְדּוֹם (מָקוֹם שֶׁדָּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת) לְדוֹן, שֶׁכָּל הָעוֹלֶה לְגַרְדּוֹם לְדוֹן, אִם יֵשׁ לוֹ פְּרַקְלִיטִין גְּדוֹלִים, נִצּוֹל. וְאִם לָאו, אֵינוֹ נִצּוֹל. וְאֵלּוּ הֵן פְּרַקְלִיטִין שֶׁל אָדָם, תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. וַאֲפִלּוּ תִּשַּׁע מֵאוֹת וְתִשְׁעִים וְתִשְׁעָה מְלַמְּדִים עָלָיו חוֹבָה, וְאֶחָד מְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת, נִצּוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר, אִם יֵשׁ עָלָיו מַלְאָךְ מֵלִיץ אֶחָד מִנִּי אָלֶף לְהַגִּיד לְאָדָם יָשְׁרוֹ, וַיְחֻנֶּנּוּ וַיֹּאמֶר, פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שַׁחַת וְגוֹ'.

דָּרַשׁ רַבִּי פִּינְחָס בַּר חָמָא, כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם וִיבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר, חֲמַת מֶלֶךְ מַלְאֲכֵי מָוֶת, וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה. וְנוֹהֲגִין לָתֵת צְדָקָה לַעֲנִיִּים בַּעֲדוֹ, כִּי תְּשׁוּבָה וּתְפִלָּה וּצְדָקָה, מַעֲבִירִין אֶת רֹעַ הַגְּזֵרָה. גַּם נוֹהֲגִין לְבָרֵךְ אֶת הַחוֹלִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. וְאִם הוּא מְסָכָּן, מְבָרְכִין אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב. וְלִפְעָמִים מְשַׁנִּים אֶת שֵׁם הַחוֹלֶה, כִּי גַּם שִׁנּוּי הַשֵּׁם, קוֹרֵעַ גְּזַר דִּינוֹ.

הַתּוֹרָה נָתְנָה רְשׁוּת לָרוֹפֵא שֶׁיְּרַפֵּא, שֶׁנֶּאֱמַר, וְרַפֹּא יְרַפֵּא. וְלָכֵן אֵין לוֹ לַחוֹלֶה לִסְמֹךְ עַל הַנֵּס, אֶלָּא חַיָּב לְהִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ הָעוֹלָם לִקְרוֹא לְרוֹפֵא שֶׁיְּרַפְּאֵהוּ. וּכְבָר כַּמָּה חֲסִידֵי עוֹלָם נִתְרַפְּאוּ עַל יְדֵי רוֹפְאִים. וּמִי שֶׁמּוֹנֵעַ אֶת עַצְמוֹ מִלִּקְרוֹא לָרוֹפֵא, שְׁתַּיִם רָעוֹת הִנֵּהוּ עוֹשֶׂה, הָאַחַת, דְּאָסוּר לִסְמֹךְ עַל הַנֵּס בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ סַכָּנָה, וְדָבָר זֶה גּוֹרֵם שֶׁיִּזָּכְרוּ עֲוֹנוֹתָיו בְּשָׁעַת חָלְיוֹ. וְעוֹד, דַּהֲוֵי יְהָרָא וְגֵאוּת שֶׁסּוֹמֵךְ עַל צִדְקָתוֹ שֶׁיִּתְרַפֵּא בְּדֶרֶךְ הַנֵּס. וְיֵשׁ לוֹ לִקְרוֹא לָרוֹפֵא הַיּוֹתֵר מֻמְחֶה, וּבְכָל זֹאת לִבּוֹ יְהֵא לַשָּׁמַיִם, וִיבַקֵּשׁ רַחֲמִים מֵאֵת הָרוֹפֵא הַנֶּאֱמָן יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְאַךְ בּוֹ יִבְטַח לִבּוֹ (ברכי יוסף) (וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן סא סָעִיף ד).

וּמִצָּוָה הוּא עַל הָרוֹפֵא הַבָּקִי לְרַפֵּא, וּבְכְלַל פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ הוּא. וְאִם מוֹנֵעַ אֶת עַצְמוֹ, הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לַחוֹלֶה רוֹפֵא אַחֵר, כִּי לֹא מִן כָּל אָדָם זוֹכֶה לְהִתְרַפֵּא, וְאוּלַי הוּא מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁיִּתְרַפֵּא עַל יָדוֹ. אֲבָל לֹא יִתְעַסֵּק בִּרְפוּאוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בָּקִי, וְאֵין שָׁם גָּדוֹל מִמֶּנּוּ, שֶׁאִם לֹא כֵן, הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים.

חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, אִם יוּכַל לְהִתְרַפְּאוֹת בִּדְבַר הֶתֵּר, אַף עַל פִּי שֶׁצְּרִיכִין לִשְׁהוֹת קְצָת עַד שֶׁיַּשִּׂיגוּהוּ, אֵין מַתִּירִין לוֹ שׁוּם דָּבָר אִסּוּר. וְאִם צָרִיךְ דַּוְקָא לִדְבַר אִסּוּר, אִם צָרִיךְ לְאָכְלוֹ כְּמוֹ שֶׁהַדֶּרֶךְ הוּא לֶאֱכֹל דָּבָר זֶה, אָסוּר לוֹ לְאָכְלוֹ, אֲפִלּוּ הוּא רַק אִסּוּר דְּרַבָּנָן, כֵּיוָן שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה. אֲבָל שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הֲנָאָתוֹ, כְּגוֹן שֶׁמְּעָרֵב בּוֹ דָּבָר מַר, וְכֵן לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ רְטִיָּה וְכַדּוֹמֶה, מֻתָּר, אֲפִלּוּ הוּא דָּבָר הָאָסוּר בַּהֲנָאָה מִדְּאוֹרָיְתָא, חוּץ מִכִּלְאֵי הַכֶּרֶם וּבָשָׂר בְּחָלָב, שֶׁאֲסוּרִין אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הֲנָאָתָן

בְּמָקוֹם שֶׁאֵין סַכָּנָה. (דִּין הַבְּרָכָה עַל מַה שֶּׁאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה לִרְפוּאָה, עַיֵּן לְעֵיל סִימָן ג סָעִיף ח וְסִימָן סא סָעִיף ד. וְדִין תִּינוֹק שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱכֹל חָמֵץ בַּפֶּסַח, עַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן קיז).

יֵשׁ אוֹמְרִים, דְּכָל אִסּוּרֵי הֲנָאָה מִדְּרַבָּנָן מֻתָּר לְהִתְרַפְּאוֹת בָּהֶן, אֲפִלּוּ חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, וַאֲפִלּוּ כְּדֶרֶךְ הֲנָאָתָן (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן מז סָעִיף ב), וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאכַל וְלֹא יִשְׁתֶּה אֶת הָאִסּוּר.

חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, מִתְרַפֵּא בְּכָל הָאִסּוּרִין, שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר הָעוֹמֵד בִּפְנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ (וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן צב), חוּץ מֵעֲבוֹדָה זָרָה, גִּלּוּי עֲרָיוֹת, וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, שֶׁהֵן בְּיֵהָרֵג וְאַל יַעֲבוֹר, וְאֵין מִתְרַפְּאִין בָּהֶן.

מֻתָּר לָרוֹפֵא לְהַקִּיז דָּם וּלְמַשֵּׁשׁ הַדֹּפֶק וּשְׁאָר מְקוֹמוֹת שֶׁבְּאִשָּׁה, אֲפִלּוּ בְּאֵשֶׁת אִישׁ, וַאֲפִלּוּ בִּמְקוֹם תָּרְפָּה כְּדֶרֶךְ הָרוֹפְאִים, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה דֶּרֶךְ תַּאֲוָה וְחִבָּה, אֶלָּא שֶׁבִּמְלַאכְתּוֹ הוּא עוֹסֵק. וְאַךְ בְּאִשְׁתּוֹ נִדָּה, יֵשׁ לְהַחְמִיר כְּשֶׁאֵין סַכָּנָה בַּדָּבָר וְיֵשׁ שָׁם רוֹפֵא אַחֵר בָּקִי כָּמוֹהוּ (וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קנג סָעִיף יד וְשָׁם מְבֹאָר, אִם אִשָּׁה נִדָּה יְכוֹלָה לְשַׁמֵּשׁ אֶת בַּעְלָהּ כְּשֶׁהוּא חוֹלֶה אוֹ הוּא אוֹתָהּ. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קמג סָעִיף טו, אִם הַבֵּן מֻתָּר לְהַקִּיז דָּם לְאָבִיו וְכַיּוֹצֵא בּוֹ).

בָּחֳלִי מֵעַיִם, אֵין הָאִישׁ מְשַׁמֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה, פֶּן יִתְגַּבֵּר יִצְרוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא בָּרִיא. אֲבָל הָאִשָּׁה, מְשַׁמֶּשֶׁת אֶת הָאִישׁ, כֵּיוָן שֶׁהוּא חוֹלֶה.

מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ סַמָּנִים, וַחֲבֵרוֹ חוֹלֶה וְצָרִיךְ לָהֶם, אָסוּר לוֹ לְהַעֲלוֹת בְּדָמֵיהֶם יוֹתֵר מִן הָרָאוּי.